

ТОҲИР ҚАҲҲОР

ОСМОН КИМНИКИ?

Шеърлар

Тошкент
Ўзбекистон ЛКСМ Марказий Комитети
«Ешгвардия» нашриёти
1984

Тоҳир Қаҳҳор шеърятимизда бетиним изланаётган шоирлардан. Унинг «Осмон кимники?» деб аталган бу янги тўпламига болани ўйлантириб кўядиган, фикр-мулоҳазаларини, олам ҳақидаги тасаввурларини бойитадиган, табиат ва инсонлар хусусида мустақил фикр юритишга ундайдиган лирик-фалсафий шеърлари киритилди.

Таҳрирчи — САФАР БАРНОЕВ

«Ёш гвардия» нашриёти, 1984

МЕНИНГ ЖАЖЖИ ЮРАГИМ

Бир қуш боққа
Солади шовқин —
Бир лаҳза ҳам
Тура олмас жим.

У қуш боққа
Сўзлайди завқин;
У қуш — менинг
Жажжи юрагим!

ОСМОН КИМНИКИ?

— Осмон кимники? — дея
Ҳаммага бериб савол;
Ер-кўк аро гувиллаб
Овоза солди Шамол.

— Меникидир осмон! — деб
Қора булут қўзғалди.
Қоронғи қилиб зумда
Кўкни эгаллаб олди.

— Йўқ! Осмон меникидир!
Дея ҳайқириб шу чоқ,
Оловли кийимида
Пайдо бўлди шум Чақмоқ.

— Меники осмон! — дея
Ларза солди Қалдиरोқ.
Ёрилиб кетай деди
Ернинг юраги шу чоқ.

— Меникидир осмон! — деб
Чақмоқ билан Қалдиरोқ,
Қора Булут ва Шамол
Роса бўлди қирпичоқ.

Кўрқиб ҳамма шовқиндан,
Пана жойга беркинди.
Қўрқувдан табиатнинг
Гўё нафаси тинди.

Уларнинг бу баҳсини
Кузатиб турар шу тоб;
Осмоннинг бир четида
Жилмайганича офтоб.

Биринчи бўлиб қочар
Қўрқоқ Шамол боғларга.
Сўнг Қалдироқ, Чақмоқ ҳам
Қбчар ғорли тоғларга.

Қора Булут ҳам йиғлаб
Далаларга йўл олди —
Ёмғирдан сўнг осмонда
Тиниқ Камалак қолди.

«Осмон кимники?» дея
Мен ҳам ўйлайман.

Шу тоб

Осмоннинг бир четида
Жилмайиб турар Офтоб!..

БАҲОРНИНГ ҚАЛБИ

Ям-яшил машъал кўтарган
Дов-дарахтлар сафма-саф
Интилури шиддат билан
Юксак осмонга қараб.

Ҳайқирар кимдир: «Бу ерга
Сизмаяпман — бунча тор?!» —
У яшил машъаллар ичра
Илк баҳорнинг қалби бор!

САЙРОҚИ ҚУШЛАР

Тўққиз қават, кенг, осмонўпар
Янги уйга кўчиб чиқдик биз.
Пастдан тўлиқ кўринар шаҳар,
Машиналар ўтади физ-физ.

Тўққизинчи қаватга тун-кун
Эшитилмас қушлар овози.
Деразани титратар, лекин,
Трамвайнинг тақ-тақ гурроси.

Чорсудаги қуш дўконидан
Мен уч дона
Қуш сотиб олдим.
Сўнг қафасни осиб балконга,
Сайрарми деб хўп қулоқ солдим.

Тор балконда димлик ва сукун,
Қушлар суврат каби турар жим.
Сайрамаган қушларни шу кун
Мен қафасдан қўйиб юбордим.

Аммо учиб кетмади улар...
Яна қайта қўниб балконга,
Раҳмат айтиб, шодон «ку-ку» лаб,
Роса сайраб беришди менга!

ОҚ ҰРИК

Май ойи эди;
Оқ ўрик пишди.
Етилганлари
Тагига тушди.
Бир куни бола
Уйфонди тонгда,
Оқ ўрик ҳидин
Сезди ялангда,
Юзни ҳам ювмай
Боғнинг тўрига
Чопди.
— Пишибди
Бувам ўриги!

Ғирром қўшни чол
Деворни бузиб,
Нотўғри урган —
Ўрикни ҳам ўз
Боғига «сурган».
Лекин ўрикнинг
Ярми бу боғда,
Тенг ярми эса
Нариги ёқда.

Боғ этагига
Етдию Бола,
Баланд шохларга
Термилди вола:
Олтин ўриклар
Ялтироқ, тиниқ!..
Бола «Оҳ», дея
Қўйди ютиниб.
Сўнг кесак отди
Эгилиб туриб,

Кесак тушдию;
Тушмади ўрик!
Сўнг калтак билан
Урди шохларга;
Шовқин таралди
Жимжит боғларга...

Бир пайт девордан
Нариги ёқда
Томоқ қирди чол;
Деди димоғда:
— Ҳа; даюс! Бола!
Кимингга тортдинг?
Хом оқ ўрикка
Сен кесак отдинг!?
Бу кетишингда
Тоғанга ўхшаб
Бўласан ўғри,
Қиморвоз; каззоб!..
Тағин ўрикни
Қоқсанг; албатта,
Анов айрига
Осаман шартта!

Чол хўп сўкинди,
Ҳаддидан ошди.
Боланинг ҳам сўнг
Алами тошди:
— Э! Осиб бўпсиз.
Осиш осон-да!
Ўрикнинг ярми
Бизнинг томонда!
Чидасангиз — шу:
Ўриқдан еймиз.
Уни экканга
Яшасин деймиз!..

— Ҳа, даюс! Уни
Ким эккан экан?!
— Эшитишимча,
Бувамлар эккан!
Ундан кейин, сиз
Тоғамни сўкманг!
Бекордан бекор
Обрўйин тўкманг.
Тоғам сиздан зўр;
Урушда бўлган
Ўн беш йил юриб
Кўп орден олган!
Сиз ўша пайтда —
Энам айтганди —
Қишлоқда юриб,
Сотгансиз тандир!..
— Ҳу, валад! Каззоб!
Йўқол кўзимдан!!
Ҳмм...
Ўрик есанг,
Сўра ўзимдан.. —
Чол каловланди,
Ялтоқланди заб,
Ўжар болани
Ярашга ундаб.
Бола калтакни
Ердан кўтарди.
(У муросани
Ёмон кўрарди);
Шақ-шақ этказиб
Ўрикни қоқди.
Сўнг «рақиб» га
Олайиб боқди.
Мот бўлган чолнинг
Чақчайди кўзи:

— Тенг келиб бўлмас
Сенларга ўзи!..

Чолнинг шарпаси
Кўздан йўқолди.
Боғда болакай
Бир ўзи қолди.

Яна таралди
Оқ ўрик ҳиди,
Бола ўзича
Хўп хурсанд эди!
Чунки у билган
Оддий ҳақиқат
Юзага чиқди
Ўрик пишган пайт!..

ОСМОН ҚҰНҒИРОҒИ

Осмон — зангор қўнғироқ.
У эрта тонг чалинар.
«Уйғонинглар!» деб ухлоқ
Болаларга ялинар.

Қушлар ҳам сайраб-сайраб,
Уйғотмоқда бир-бирин.
Майсалар ҳам шудрингда
Юз ювмоқда яширин...

Уйғон, ўғлон! Югуриб
Ҳовлимизни тўлдиргин!
Кулиб, шодон қийқириб,
Осмонни ҳам кулдиргин!

Сўнг осмон қўнғироғи
Янада янграб кетар,
Сенинг кулгинг бўлиб у
Дўстларингни уйғотар!

БЕШ ПАНЖА

Беш панжамиз — беш ўртоқмиз,
Яшаймиз бирга.
Ёруғ кундуз ниҳолини
Экамиз Ерга!

Қўпорамиз қоронғилик
Илдизларини!
Порлатамиз Ерда кўкнинг
Юлдузларини!

ГЎДАКНИНГ ЮКИ

Сен ҳамон жимгина юрибсан.
Юрибсан сўзлашни соғиниб.
Елкангда кўтариб турибсан
Энг оғир сукунат тоғини.
Сен ҳали гўдаксан.

Бир куни

Тилинг ҳам чиқар ва сўзларсан:
Елкангдан отарсан юкингни —
Сукунат тоғини бузарсан!
Сен гўзал сўзларни сўзларсан!..

ҚАРИ ИТ

Бир итимиз бўларди.
Номи эди Олапар.
Ўзи боғлиқ турса ҳам,
Қўрқар эди болалар.
Бу ит жуда ёшлиқдан
Ховлимизни пойларди.
Қишда бўридан қўю
Молимизни пойларди...
Бола эдим, доимо
У мен билан ўйнарди,
Далага бирга бориб,
Боқар эдик қўйларни.
Белимга тугиб олган
Нонни бирга ер эдик.
Хуллас, иккимиз аҳил
Ўртоқ эдик, бир эдик.
Гоҳо бирор шум бола
Менга қилганда зўрлик,
Итим бошлаб қуварди,
Қочиб қоларди шўрлик..
Энди итим қариди,
Ҳеч нега ярамайди.
«Олқиш!» десам ҳам ҳатто
Ҳеч нега қарамайди.

Энди у аввалгидай
Пойламас ҳовлимизни,
Берк оғилда сақлаймиз
Қўй, эчки, молимизни.
Атамас Олапар деб
Энди уни ҳеч ким ҳам.
«Қари ит! Текинхўр!» деб
Доим сўкинар дадам.
У туфайли гоҳ уйда
Кўпайиб кетар бурга.
Гоҳо эса товуқларни
Қувиб, ҳургани ҳурган.
Онам ғазабга миниб;
Кун бермайди қурғурга,
Оташкурак отиб, дер:
«Ўла қолсайдинг гўрга!?»
Қари итимиз охир
Ёқмай қолди менга ҳам.
Қутулмоқ бўлиб унга
Бериб кўрдик игна ҳам.
Нонни еб, игнасини
Қолдирди айёр маҳлуқ!..
Сўнг
Бир кун ит отувчи
Кириб келди милтиқлик.
— Гражданин палончи,
Итингизни отамиз!
Қишлоқда қутурган ит —
Кўп; барин йўқотамиз!..
Шундай деб ит отувчи
Қари итни шарт отди.
Судраб чиқиб кўчага,
Машинасига ортди.
Машина юриб кетди;
Биз қолдик дадам билан.
Ҳеч йиғламаган одам

Йиғлаб юбордим бирдан!..
Дадам юпатиб, деди:
— Йиғлама, яхши бўлди:
Ит' қариб қолган эди,
Жуда вақтида ўлди.
Сенга тоғлиқ чўпоннинг
Итидан опкеламиз;
Занжирга боғлаб қўйиб,
Зўр, таловгич қиламиз!..
Бас, йиғлама...
Аммо, мен
Тийолмасдим ёшимни —
Ахир мен йўқотгандим
Болалик йўлдошимни!..

ТУПРОҚ КҮЧА БОЛАЛАРИ

Тинди баҳор ёмғири,
Кун кўринди чарақлаб.
Артилган деразадай
Осмон кетди ярақлаб!

Сув сепгандай топ-тоза
Бўлди тупроқ кўчамиз.
Ер илиқ; ялангоёқ
Югурамиз; учамиз!

Ўйинимиз жуда кўп:
Учирамиз гоҳ варрак;
Гоҳ кўчада чопамиз,
Кўлимизда патпирак.

Чопиб-чопиб чарчасак,
Ўйнаймиз биз хоммапиш;
Далада ўтлаб юрар
Молимиз, йўқ ҳеч ташвиш!

Гоҳ чувалчанг қидириб,
Ариқ лабин ковлаймиз.
Қармоқ ясаб сўнг симдан;
Балиқ; бақа овлаймиз!

Узилаётган нон исин
Сезиб; уйга чопамиз.
Седанали кулчалар
Берар бизга опамиз.

Ариқчада чопқиллаб,
Жилдир-жилдир сув оқар,
Нонни сувда оқизиб,
Ейиш бизга кўп ёқар!

Яна тўйган қўзидай
Чопқиллаймиз; ўйнаймиз.
Тупроқ кўча — боғчамиз,
Биз шу ерда қувнаймиз.

Кўчамиз — катта майдон,
Латта тугун — тўпимиз.
Футболга ҳавасмандмиз;
Латта тўпни тепамиз.

Латта тўп жуда яхши
Девордан ошиб кетмас,
Ҳеч кимнинг деразасин
Синдирмас; зиён этмас.

Сўнг чумчуқкўз, отқулоқ;
Шўра, ялпиз терамиз.
Сомса қилинг, деб уни
Опамизга берамиз.

Кейин кўкка термулиб,
Хаёл суриб қоламиз.
Қушларга айланишиб;
Осмонга йўл оламиз!..

Офтоб бизга дугона,
Олтин сочи жамалак.
Кел, бирга ўйнаймиз, деб
Йўлга тушар камалак.

Биз тупроқ кўчамиздан
Офтоб сари чўзиб қўл;
Интиламиз осмонга,
Камалак — бизга кенг йўл!

ДАРАХТИМИЗ ЯШНАСИН

Дарахтларнинг кўзлари бор...

ИХТИЁР РИЗО

Дарахтнинг ўз кўзи бор,
Кўрар жаҳонни.
Кўрар ҳар бир нарсани,
Ҳар бир инсонни.

Дарахтнинг ўз сўзи бор;
Тили бор — сўйлар.
Душмани бор, дўсти бор —
Шуларни ўйлар.

Дарахтнинг тиниқ кўзи —
Кўм-кўк япроғи.
Дарахтнинг гўзал сўзи —
Мевали шохи.

Дарахтнинг содиқ дўсти,
Сўйловчи тили,
Боғбони ҳам посбони —
Унган юрт; эли!

Биз — ватан ўғлонлари,
Дўстимиз — дарахт!
Яшнатиб дарахтларни;
Яшнаимиз ҳар вақт!

КАСАЛ БЎЛИШНИ ОРЗУ ҚИЛАДИГАН БОЛАЛАР

(Телевидениенинг «Дунё
воқеалари» кўрсатувида
кўрганларим)

Америка.... шаҳар...
Кўкўпар уйлар.
Беписанд кезар
Кибор буржуйлар.

Гўёки бунда
Ҳамма бадавлат,
Барча уйларда
Ҳузур-ҳаловат!..

Аммо: ростгўйдир
Кинокамера —
Не бўлса, кўздан
Қочирмас сира!

{
Ана, ишчилар
Маҳалласи: тор
Уйларда инсон
Яшар хору зор.

Ишсизлар тун-кун
Кўчада сарсон,
Ишсизлар берар
Кўчаларда жон!..

Ишсизларнинг оч,
Ёш болалари —

Замоннинг аччиқ
Оҳ-нолалари

Кўчада уйсиз
Итлардай кезар!
Кўчада — ёмғир,
Қор; шамол эсар...

Ахлат машина
Тўкар ахлатни —
Болалар пойлар
Эди шу пайтни —

Бари ташланар
Ахлатга томон,
Ахлат уларга
Кундалик ош-нон!..

Пул ҳоким бўлган
Бу юртда ҳақир,
Энг эзилган синф
Ёш болалардир!

..Оппоқ қор ёғар.
Жуда совуқ кун.
Тўп-тўп ўтирар
Болалар юпун.

Ахлатдан қоғоз
Топишиб, ёқар.
Бир-бирга умид
Кўзи-ла боқар.

Шамолда ўт ҳам
Ўчиб қолар тез.
Яна қор билан
Қоларлар ёлғиз!..

Улар қўрқишар —
Кўчада ётиб
Шундай қиш кун.
Совуқда қотиб,

Ўлиб қолишдан
Қўрқишар улар.—
Бевақт сўлишдан
Қўрқишар улар!

Шунинг учун ҳам
Касал бўлишни —
Ўлса ҳам; иссиқ
Жойда ўлишни

Орзу қилади
Ишсиз болалар, —
Юрт ўғайлари,
Хешсиз болалар!..

ТАФАККУР

Гадони ҳам, шоҳни ҳам;
Ботиру қўрқоқни ҳам
Мумкин асир олмоқлик
Ёки қувғин қилмоқлик.
Лек асир олиб бўлмас,
Қувғинга солиб бўлмас
Инсоний тафаккурни —
Мангу озод, пок нурни!

ТОНГ

Деразам кўз очар. Титрар пардаси.
Илиқ шуъла кулар хонада.
Узоқлардан келар саҳар шарпаси.

«Кўзларинг оч» дейди райҳон ислари.
Киприкларим тортар шабада.
Қалқиб кетар икки томчи кўзларим.

Тонг, оқ китобингни олиб қўлимга,
Ўқийман дераза олдида;
Қарайман шафақда ёнган йўлингга.

Уфқдай очиқ турар деразам сенга,
Очиқ турар бу қалбу дийда —
Тонг, қўшиқларингни олиб кел манга!..

ОЙ ТЕЛБА БЎЛГАН КУН

Хиросима 6 август 1945 йил.

I.

Хиросима узра бу кун
Бир ёнар тоғ портлади.
Инсоният ўз ақлидан
Бу кун илк бор додлади.
Бу кун илк бор ҳужум қилди
Ўт қадимий дўстига:
Бутун икки шаҳар аҳлин
«Сомон тикди пўстига»!..
Оловли ер узра чопар
Кексалару болалар!..
Энди бунда юз йилгача
Очилмайдир лолалар!..
Ёнаётган таналарнинг
Ўрлар ачимсиқ иси —
Чидай олмай, ёшланади
Юлдузларнинг-да кўзи!..
Йиқилар паст; баланд уйлар,
Ҳайкаллар ва санамлар.
Тошлар, ғиштлар орасига
Чўкиб борар одамлар!..
Кимдир қочар телбаларча;
Ёнган болани ташлаб!..
Кимдир додлаб югуради
Ёрилган қорнин ушлаб!..
Кимдир ҳайрон таний олмай
Қондошларин мурдасин —
Қоришиб кетди кулга
Вужудларнинг дурдаси.
Чиқиндилар; вайроналар
Тўлиб кетди шаҳарга.
Асримиз ўз ахлатини
Ағдаргандай шу ерга!

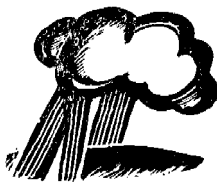
Илк бор чўкди бу маконга
Қўрғошиндай сукунат...
Ўлмай қолган жонларни-да
Ўлдирар бу уқунат!..
Она ёлғиз боласидан
Айрилиб қолганидай,
Йиғлар марҳум шаҳар узра
Телба бўлиб қолган ой!..

II.

«Онажон! Қайси гуноҳларим учун мен ўша ажал кунига, ҳалокатга дучор бўлдим? Наҳотки мен шунчалик ёмон бола эдим, наҳотки мен шунинг учун ўлдим?.. Мана энди мен йўқлик чоҳида, денгиз тубида унсиз чўкиб ётибман ва: уруш шунақа бўларкан-да; унинг шафқатсиз қўллари ҳатто энг ювош, бегуноҳ болаларни ҳам ўлдирар бераркан-да, дея ўйлаяпман... Онажон, укаларимнинг болалари катта бўлганда, менинг ўрнимга ҳам ўзингиз (ахир, менинг овозимни энди ҳеч ким эшитмайди) уларга шундай денг:

— Урушнинг оти ўчсин!

— Дунёга атом бомбалари керак эмас!..¹

¹ Япон адиби Такэси Ито асаридан.

ЖУМБОҚЛАР

Пабло Неруданинг
«Жумбоқнома» сидан

Самолётлар ўз болаларин
нечун олиб чиқмас сайрга?

Вертолётга ўргатдийкин ким
асал йиғмоқ касбин офтобда?

Қаерга ҳам беркинарди кўр
қувганида асаларилар?

Айтинг: ялонғочми атиргул?
Ёки шундай унинг либоси?

Ёмғирда жим қотган поезддан
ғуссалироқ бир нима борми?

Тўғримикин, умидни шудринг —
билан ювмоқ керак; деган гап?

Не деб пичирларкин кул-кампир
гулхан атрофида ивирсиб?

Нега кўпроқ йиғлаган сайин
кўпроқ қувноқ бўлар булутлар?

Кун тутилган пайтларда қуёш
қайга сочар жавҳар нурини?

Қанчайкин чошгоҳнинг асалариси?

Тўкилмаган кўз ёшлар ухлаб
ётганмикин кичик кўлларда?

Кечагими шу қуёш ёки
унинг нури бугун бошқами?

Шунча тилла тангаларига
нима сотиб олар экан Куз?

Нега ғамгин бўлиб қолар ер
бинафшалар очилганида?

Озодликка энди эришди
йўқолган бу велосипед, а?

Нечун тарвуз кулар қизариб
уни сўйиб қўйганларида?

Тутқун тушда кўрган дунёга
ўхшайдими сенинг дунёнг ҳам?

Оғир касалларнинг баҳори
қайси рангда — ўйлаб кўрдингми?

Нечун, қорни кута-кута, дарахтлар
ечиб ташлар кийимларини?

Адашган поезднинг боши уятдан
ерга кириб кетмадимикин?

Қизиқ ҳол-а, саҳрода қуёш
душман бўлиб қолар йўлчига?

Ўлим қайси ёқдан келади —
тепаданми ва ёки пастдан?

Пашшалар ўрганса асал қилишни —
уларни сўкарми асаларилар?

Ким кўпроқ қийналар — кутаётганми
ва ёки ҳеч кимни кутмовчи кимса?

Қайда тугар рангин камалак —
ўрмондами ёки қалбингда?

Қани сен тушингда кўрган нарсалар?
Қўшнингнинг тушига чиқиб кетдими?

Қани болалигим — қани у бола,
ҳамон мен биланми ёки кетдими?

Қайси кўпроқ эзар елкадан —
ғуссаларми ёки хотира?

Нега ўйлаб топишмадийкин
бир йил давом этгувчи ойни?

Мен денгизни кўриб турган пайт
кўрармикин денгиз мени ҳам?

Вақт — саноқсиз, боши-кети йўқ, —
нега керак ойлар, саналар?

Ёмғир ғамгин шаҳарлар узра
қайси тилда бўзлаб ўтади?

Вулқон оғзи — ер ярасими,
ёки ернинг қуролими у?

Ҳамма дарё чучуксув бўлса,
тузни қайдан олар денгизлар?

Қайдан билар илдизлар нурга
интилмоқлик кераклигини?

Тўғрими: ненидир кутар экан Куз,
келмас, қайтиб келмас алланимани?

ҚАЙИҚ ТУРГАН ҚИРҒОҚДА

Жангдан қўлсиз қайтган кишига
Ўхшар эди эшкаксиз қайиқ.
Ҳеч ким тушмас унинг ичига,
Бўм-бўш турар қирғоққа боғлиқ.

Оқим қай пайт оқизиб кетган
Эшкаклари — икки қўлини.
Қирғоқ уни шунда банд этган,
Тўсиб қўйган равон йўлини.

Ол, эй, қайиқ; қўлларимни ол!
Суз, мен билан; дарёга йўл сол!

ТУШ

Чироқ ёруғида, супа устида,
Онам кўрпа қавир. Ойдин. Осуда.

Устунга суюниб турар бир гўдак.
У ғамгин болакай мен бўлсам керак.

Унга тилсиз кўзим термулиб турар.
Унда қувончларим югуриб юрар.

Узоқдан овозлар келади: «Ҳой!.. Ҳой...
Номаълум томонга кетиб борар ой.

БОЛАЛИК НАФАСИ

Чорак аср аввал гўдак эдим мен;
Ёшгина бир жувон эди онам ҳам.
Менга туюларди жуда сирли; кенг
Уйдан далагача чўзилган олам.

Саҳарда турардик. Эски белбоққа
Тугардик нон; майиз. Гоҳида узум.
Кўчада арава келгувчи ёққа
Қараб турардим сўнг тўрт бўлиб кўзим.

Осмонга чиқариб кўча чангини;
Пайдо бўлар эди отарава ҳам.
Қориштириб еру осмон рангини;
Бизнинг олдимизда тўхтарди бир дам.

Мени аравага тортиб оларди
Онамнинг қўлидан бирорта жувон.
Аравакаш чуқ деб қамчи соларди,
Отлар учар эди далалар томон.

Ариқнинг бўйида; тол тагида сўнг
Нонушта қилардик (шу эди «шийпон»)
Бир чўлоқ ҳисобчи етагида сўнг
Пайкалга тарқарди барча қиз-жувон.

Ниҳоят, кун роса келгач қиёмга;
Тушликка чақириб; дангилларди занг:
Бу овоз ўрнашиб қолган миямга,
Бу овоз болалик деган бир оҳанг...

Шом тушиб; осмонга чиққанида ой,
Пайкалдан чиқарди ойюз аёллар —
Бир-бирин чорлашиб; солишиб ҳой-ҳой —
Афсунгар бир тушдай, гўзал хаёлдай!..

Сўнг қоп; малладаги ўтларни ортиб,
Яна аравада уйга жўнардик.
Шу эди бизларнинг болалик, ортиқ
Ҳеч не тиламасдик; шунга кўнардик.

Тебраниб борарди арава тунда.
Тепада — тебраниб борар эди ой..
Хотиңлар «ёр-ёр» ни бошларди шунда —
Дилларга тўларди севич ва чирой!..

Чорак аср ўтди. Ўзгарди олам.
Бугун мен бир овунч излайман сўздан:
Онамнинг ёшлиги, болалигим ҳам,
Отарава — бари ниҳондир кўздан,

Бугун умрим кечар катта шаҳарда;
Қалбимда катта бир шовқин ва шиддат.
Онамни соғинсам, эслар маҳалда,
Арава ёдимга тушади албат.

Нақ ёрак устидан юриб, ёнимга
Келиб, тўхтар йиллар отараваси:
Пок бир руҳ бахш этар жону танимга
Яна болаликнинг тоза нафаси...

УМРИМИЗ ОВОЗИ

Анча бўлди, бир ҳовлининг
Деворидан ёналаб
Кетаётсам, ичкаридан
Ит ҳуриб қолди нохуш.
Ёлғиз уйнинг товушига
Ўхшар эди бу товуш.

Яна бир кун ўтаётсам
Ўша ердан паналаб,
Қадам товшин эшитди-ю:
Ит эриниб ҳуриди.
Эгаси: «Ҳей, тек ёт!» деди.
У — ёлғиз киши эди.

Яна бир гал ўша жойдан
Ўтарканман, чўчидим:
«Ҳозир келар бу ҳовлидан
Ёлғизлик саси...» дедим.
Аммо, бу гал эшитилди
Болалар қийқириғи —
Сукунатга жон берувчи
Инсонлар ҳайқириғи.

Эшикдан бир бола чиқиб;

Менга, «аччалом» деди.
Унинг қувноқ бу овози —
Умрнинг ўзи эди.
Бу ҳовлида яшаётган
Келажак сўзи эди!..
Қандай яхши — доим шундай уйлар
ёнидан ўтсанг,
Ёлғизликнинг эмас; Умр овозини
эшитсанг.

ЧАҒАЛАЙ ТУШУНМАГАН СИР

У соҳилда учиб кетётиб;
Тушунолмай қолди бир сирга:
Осмонларга теккан қаноти
Қаттиқ тортиб борарди ерга!..

Кўз олдидан таниш тўлқинлар
Ўтиб борди қатор ва қатор.
Чағалай қуш аранг секинлаб,
Ерга қўниб олди бемадор.

Осмон;
Денгиз қайларда қолди? —
Тушунмади бу сирга сира.
Ва қуш қаттиқ уйқуга толди
Оёғини осмонга тираб.

МУҚАДДАСЛИК

Биз неники муқаддас деб
Билсак ушбу дунёда;
У биз учун ҳар нарсадан
Буюкроқ ва зиёда.

Биз илк бора онамизни
Муқаддас деб атаймиз,
Биз илк бора отамизни
Муқаддас деб атаймиз.

Муқаддас бўп қолар бизга
Бир умрга дафъатан
Биз туғилган, улғайган уй —
Биз яшайдирган ватан.

Муқаддасдир бизлар доим
Сўзлайдиган тилимиз.
Муқаддасдир бизни доим
Қўллайдиган элимиз.

Бизлар ушбу муқаддаслик
Билан яшасак ҳар он,
Аталармиз бу дунёда
Энг буюк, асл инсон!

ЧЕГАРА

— Ҳар бир уйнинг юлдузлари;
Айтинг; оyi; йўқ нега?
Ҳар бир уйнинг ўз осмони;
Қуёш; Ойи йўқ нега?

— Болажон; гап чегарада;
Кўр; ҳар уйнинг шифти бор;
Кўкни кийиб олган томи,
Тўрт девор — тўрт кифти бор!
Мендан савол сўрагунча;
Яхшиси; ҳовлига чиқ;
Саволингга жавоб берар
Осмон; Қуёш; Ой — борлиқ!

МУСАФФОЛИК

Бир-бир ёға бошлар ёмғир
Шаҳар, кишлоқ, ўр, қирга.
Соғинч билан — минг кўз билан
Термулар само Ерга!

Куйлай бошлар камалак ҳам —
Олам тўлар сеҳрга!
Битталаб-мас; қўшин-қўшин
Томчилар тушар Ерга!

Кутулади кўку замин
Чанг-ғубор — оғирликдан:
Мусаффолик туғилмоқда
Томчилардан — бирликдан.

ОНА ЮРАГИ

(Арман халқ ривояти)

Аветик Исаакяндан

Қадим бир ривоятни
Сўзлаб берай мен сизга:
Онанинг ёлғиз ўғли
Ошиқ экан бир қизга.

Қиз йигитга айтибди:
— Чиндан севмайсан мени!
Севсанг — бор, суғуриб кел
Онангнинг юрагини!..

Жўнабди у: дил вайрон;
Бош эгик, хўп дайдибди.
Йиғлаб-йиғлаб; охири
Қиз олдига қайтибди.

Уни кўриб, тутақиб,
Қиз дебди: — Кўрмай сени,
Олиб келмагунингча
Онангнинг юрагини!..

Сўнг йигит тоққа бориб,
Буғуни ўлдирибди.
Юрагини суғуриб,
Қизга тез келтирибди.

Қиз баттар тутақибди:
— Кўзимга кўринмагин,
Олиб келмагунингча
Ўз онангинг юрагин!..

Сўнг онасин ўлдириб;
Юрагин қўлга олиб;
Йигит чопиб бораркан,
Йиқилибди қоқилиб.

Гирён она юраги
Тилга кирибди шу дам:
— Вой, қаттиқ тушмадингми,
Бечора болагинам?..

РАНГЛИ ФАВВОРА

Куни бўйи бу мрамар ҳовуз
Музлагандай жим ухлаб ётар.
Фаввора-чи, оқшом тушган кез,
Шовқин солиб уни уйғотар.

Ҳовуз ўзи ерда ётса ҳам,
Рангин қалби кўкда чарх урар.
Тунда ранглар кўплигин ҳар шом
Нигоҳларга у куйлаб турар!..

Аммо, у қирғоққа чиқмади қайтиб;
Кўкка юлдуз чиқди. Ой ҳам порлади.

Ит гирён югурар дарё бўйида,
Сувга, ой аксига ҳасрат-ла ҳурар,
Шовқинли дарёнинг ойдин қўйнида
Сузиб бораётган болани кўрар!..

Содиқ ва вафодор итнинг кўзига
Ой бўлиб жилмайиб боқар болажон!
Оппоқ ёғду сочиб дарё юзига,
Ой бўлиб сув узра оқар болажон!..

Ой ботар. Тонг отар. Ва у осмондан
Кўз узмай, шафаққа нигоҳин тикар:
Дарё бошланувчи тоғлар томондан
Болажон қуёшни кўтариб чиқар!..

КУЗ

Қушлар учиб кетди боғлардан.
Барглар учди шох-бутоқлардан.
Учиб кетди мевали боғлар —
Яп-яланғоч оғочлар қолди.

Жимликларга чўккандай ҳар ён,
Хувиллаган тип-тиниқ дарё.
Қуёшсиз, кимсасиз қирғоқлар,
Қирғоқларда қум; тошлар қолди.

БИР ОТА, УНИНГ БОЛАЛАРИ ВА НАБИРАЛАРИ ҲАҚИДА ҲИКОЯТ

Бозорда ўтса ҳам кунини, вақт топиб,
Ота болаларин ардоқлар эди.
Олиб-сотиб, пулнинг кетидан қувиб,
Ўзича бурчини у оқлар эди.
Тўйдирди,
Кийдирди болаларини,
Лек ҳалол меҳнатга ўргатмади у.
Ўргатмади улкан дунё сирини,
Бирор тўғри йўлни кўрсатмади у. —
Ўзи ҳам билмасди, зотан, у жоҳил,
У жаҳолат тарсакиси-ла,
Урди болаларнинг айбсиз юзига.
Адолатсиз босган қадами
Ботди болаларнинг икки юзига.
Унинг худбинлиги,
Лоқайдликлари
Очкўзлиги,
Таъна дашноми
Охири еб қўйди болакайларнинг
Ишонч тандирида тобланиб пишган
Биргина, энг ширин хаёл кулчасин...
Вужуднинг хаёли
Қолди уларда —

Вужуднинг ёлғиз бир
Кесик қаноти!..

Ота мақтанади:
«Мен бадавлатман!
Басавлатман —
Ҳуркар одамлар мендан!
Менга ўхшаб яша —
Сенга ибратман,
Шундай қилки қўрқсин одамлар сендан!
Ожизлар — меҳрибон; камтар бўлади,
Шундан қорни нонга тўймай ўлади!
Кучлилар — бўлади бешафқат, беғам,
Яшашни улардан ўргангин; бўтам!
Муштлашаётган бўлса кўчада биров,
Бир-бирин гўштини еганида ҳам,
Қарама — йўлингдан кетавер, болам..»

Бундай жаҳолатлар,
Қотил ҳолатлар;
Аста-аста пичоқсиз сўйди
Болаларнинг ҳамиятини;
Қўзичоқдай ўсиб бораётган
Покиза умиду пок ниятини;
Инсонларга бўлган муҳаббатини!..

Ота-ку, унутиб элни, ватанни;
Ўйлади умрида қорин ва танни,
Фақат нарса йиғди, дунё орттирди.
Кунма-кун бу хислат ўқлари билан
Наслининг
Эзгулик ҳиссин оттирди!
Болаларни илм-фан
Йўлидан буриб;
Бозорда уларга «дарсхона» қуриб,
Гоҳи нон, гоҳи гул, кўкат соттирди.

Болалар наздида
Дунё; одамлар
Сариқ чақаларга айлана борди.
Хуллас; худбин ота ўз болаларин
Болалик умрини тупроққа қорди.
Унинг жаҳолати
Ёвуз мўғулдек
Болалар юрагин суғуриб олди
Гўзал, кучли таналаридан,
Ўрнига ўрнатди емак ўрасин!..

Болалар ҳам катта бўлди.
Вақти етиб, ота бўлди.
Яшадилар, ишладилар;
Ёзладилар, қишладилар:
Яратдилар улар ҳам
Ўзига хос бир олам —
Болаларнинг таналарини,
Гўзал; кучли юракларини.
Аммо улар жоҳил отадан
Ўч олмасдан яшайвердилар
Урф-одатнинг панжарали боғи ичида.

Ва лекин уларнинг пок болалари —
У худбин кимсанинг набиралари
Оталарин ўчини олди
У бебахра боболаридан:
Уни гуноҳларнинг;
Хатоликларнинг
Қора ридосига бошини ўраб,
Осдилар нафратнинг дорига;

Йўқ; унута олмади улар —
Суйганида болаларини;
Оталар баъзида эслаб қоларлар:
«Эҳ, буввангга ўхшамагин сен!..»
Дея уни ёдга оларлар.

РУБОБ

Ол, болажон, рубобни ол,
Чалишни ўрган.
Бу соз қадим замонларнинг
Юзини кўрган.
Қувончларинг қўшиғини
Қониб айт бунда!
Она халқинг қўшиғини
Ёниб айт бунда!
Дилидаги сўз, оҳангни
Айтолмайдиган —
Ўз қалбининг боғларига
Қайтолмайдиган —
Журъатини йўқотганлар,
Ҳиссиз, гумроҳлар
Фарёд уриб юборсинлар
Тинглаган чоғлар!
Бу рубобни сен ҳам мендай
Чалиб юролгин,
Садолаарга ўз қалбингни
Юлиб беролгин!
Ва билиб ол: чалмоқликка
Келмаса қўлинг,
Сукунатлар саҳросига
Тушади йўлинг,
Унда сароб чолғусини
Чалмоқлик ордир,
Унда сени тушунмовчи
Куюнлар бордир!
Ол, бу қадим рубобни ол,
Чалишни ўрган,
Бу соз оқин боболарнинг
Қалбини кўрган!

ДОРБОЗ БОЛА

Уч яшар бола,
Қўлда лангари,
Аста баландлаб,
Босар илгари.
Мана, чиғириқ:
Бир нафас тўхтаб,
Ўйин кўрсатар
Чаптаст, жангари!

Бармоқдай арқон
Устида чаққон
Чопар гоҳ олдга,
Гоҳ орқа томон!

Сўнг дорбоз бола
Ўз кўзин боғлаб;
Қўлида лангар;
Гоҳ бир оёқлаб,
Юриб борару
Тўхтайди бирдан:
Пастда одамлар
Юборар «оҳ» лаб!

Дорбоз болажон
Сўзлайди бийрон —
Гапига қойил
Қолар оломон:

Чин ихлос билан
Боқар ҳар одам,
Бола дор узра
Ташлайди қадам,

«Бале!..» деб қўйиб;
Майдонда турган
Ота — дарбознинг
Сўзин дам-бадам
Такрорлар чақон,
Тўтидай бийрон —
 Ерда — одамлар;
 Тевада — осмон
 Жасур болага
 Боқади ҳайрон!..

СИМЁҒОЧ

— Симёғоч ўзи ҳар кеч
Кўчада ёлғиз қолар;
Қоронғидан кўрқиб сўнг
Чироғин ёқиб олар!..

— Йўқ! У кўрқоқ эмас ҳеч!
У кечани ёритар:
Тунда қолган кишининг
Йўлига чироқ тутар.

БОЙЧЕЧАК

Нозиккина, митти бойчечак
Тошдан кучли, тупроқдан кучли.
Жажжигина бу жасур юрак
Шамолдан ва чақмоқдан кучли:

Хазонлару қорлар устидан
Кўтарди у ғолиб байроғин!
Дўст тутинди у қуёш билан,
Нурга кўмди баҳор қучоғин!

Гўзал чечак, энг кучли чечак
Тоғу тошлар устида кулар!
«Ғолиб гулни қутламоқ керак!..» —
Дея ҳамма тоққа интилар.

ҚАРҒАЛАР

Қоп-қорайган дарахтлар
Кўйлак кийди оқ қордан.

Тонгда оппоқ шохлардан
Усиб чиқди япроқлар —

Улар: «Қағ, қағ! Қор ёғ!» деб
Овоз берди ёвуқда.

Қарғаларнинг товуши
Хуш ёқар қор, совуқда.

ОВОЗИМИЗ

Капалакдай учади у чаманларда;
Тиниқ, тоза шабнамларга қўнади у.
Чақинлардай чақнар булут, туманларда,
Қалдироқдай юксакларда сўнади у,

Камалакдай самоларга беради ранг,
Еру осмон орасини туташтирар.
У — ирмоқлар юрагидан оққан оҳанг;
У дарёлар қучоғига оқиб кирар!

Ўтмиш, Бугун ва Келажак қўлларининг
Қудрати бор асрий, қодир ҳар сасимизда!
Биз йўлчиси она Ватан йўлларининг —
Ўзбекистон нафас олар нафасимизда!

МУНДАРИЖА

Менинг жажжи юрагим	3
Осмон кимшики	4
Баҳорнинг қалби	6
Сайроқни қушлар	7
Оқ ўрик	8
Осмон қўнғироғи	11
Беш панжа	12
Гўдакнинг юки	12
Қари ит	13
Тупроқ кўча болалари	16
Дарахтимиз яшнасин	18
Қасал бўлишни орзу қиладиган болалар	19
Тафаккур	21
Тонг	21
Ой телба бўлган кун	22
Жумбоқлар	24
Қайиқ турган қирғоқда	27
Туш	27
Болалик нафаси	28
Умримиз овози	30
Чағалай тушунмаган сир	31
Муқаддаслик	32
Чегара	33
Мусаффолик	33
Она юраги	34
Ранги фаввора	35
Қуёшни қутқарган бола ҳақида ҳикоят	36
Куз	37
Бир ота ва унинг болалари ва набиралари ҳақида ҳикоят	38
Рубоб	41
Дорбоз бола	42
Симёғоч	43
Бойчечак	44
Қарғалар	44
Овозимиз	45

Қаҳҳор, Тоҳир.

Осмон кимники? Шеърлар. [Катта ёшдаги болалар учун].— Т., Ёш гвардия, 1984. 48 б.

Чиқиш маълумотларида авт. Тахир
Қаҳҳар (Қаҳҳаров).

Қаҳҳар, Тахир. Чье небо? Стихи.

Уз2

Для старшего возраста

ТАХИР КАХХАР (КАХХАРОВ)

ЧЪЁ НЕБО?

Стихи

Редактор Х. Даврон
Рассом Р. Зуфаров
Расмлар редактори Х. Рахматуллаев
Техн. редактор Н. Мирзаева
Корректор С. Сайдолимов
ИБ № 1548

Теришга Берилди 1. 11. 83 й. Босишга рухсат этилди 23. 01. 84 й. Р—13017. 1-босма қоғозга «Журнальная рубленая» гарнитурада юқори босма усулида босилди. Босма листи 1,5. Шартли босма лист 1,755. Нашр. л. 1,7. Тиражи 10000. Баҳоси 15 т. Шартнома № 54-83. Буюртма 23.

Ўзбекистон ЛКСМ Марказий Комитети «Ёш гвардия» нашриёти, 700129. Тошкент, Навоий кўчаси, 30.

Ўзбекистон ССР Нашриёт, полиграфия ва китоб савдоси ишлари Давлат Комитети Тошкент «Матбуот» полиграфия ишлаб чиқариши бирлашмасининг 2-босмахонаси. Янгийўл шаҳар, Самарқанд кўчаси, 44.

К $\frac{70803-23}{356(04)-84}$ 135—84 4803010000